

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ТРЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО ЙОНЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 39127/19)

РЕШЕНИЕ

Член 6 § 2 • Презумпция за невинност • Публикуване от прокуратурата на прессъобщение относно жалбоподателката, по това време обект на разследване, което изразява идеята, че тя съзнателно е участвала в широкомащабна операция за пране на пари • Широко разпространение от медиите и печатната преса, изострящо вредните последици от нарушаването на правото ѝ да бъде считана за невиновна, поради репутацията ѝ като журналист и политик
Чл. 13 (Чл. 6 § 2) • Липса на ефективно средство за защита

Подготвен от Секретариата. Не обвързва Съда.

СТРАСБУРГ

07 януари 2025 г.

Това решение ще стане окончателно при условията на чл. 44 § 2 от Конвенцията. Може да бъде предмет на редакционни промени.

РЕШЕНИЕ ЙОНЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

По делото Йончева срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Трето отделение), заседаващ в състав:

Йоанис Ктистакис, *председател*,
Пер Пастор Виланова,
Йолиен Шукинг,
Дариан Павли,
Андреас Зюнд,
Одни Мьол Арнардотир,
Диана Ковачева, *съдии*,

и Милан Блашко, *секретар на отделението*,

Като взе предвид:

жалбата (№ 39127/19) срещу Република България, подадена в Съда на основание чл. 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от български гражданин, г-жа Елена Николова Йончева („жалбоподателката“), на 10 юли 2019 г.,

решението да уведоми българското правителство („Правителството“) относно оплакванията по чл. 6 § 2, чл. 13 и чл. 18 от Конвенцията във връзка с публикуването на 23 януари 2019 г. на прессъобщение от Специализираната прокуратура и да обяви жалбата за недопустима по отношение на всички останали оплаквания, повдигнати от жалбоподателката по чл. 8, 10, 13 и 18 от Конвенцията,

становищата на страните,

след закрито заседание, проведено на 03 декември 2024 г.,

постановява следното решение, прието на същата дата:

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Жалбоподателката се оплаква по членове 6 § 2 и 13 от Конвенцията относно публикуването на прессъобщение на 23 януари 2019 г. от българската прокуратура, за което тя твърди, че нарушава правото ѝ на презумпция за невиност. Тя твърди още, че е жертва на нарушение на член 18 от Конвенцията.

ФАКТИТЕ

2. Жалбоподателката е родена през 1964 г. и живее в София. Тя е представлявана от г-н М. Екимджиев, г-жа К. Бончева и г-жа М. Докова-Костадинова, адвокати, практикуващи в Пловдив.

3. Правителството се представлява от правителствените агенти г-жа М. Илчева и г-жа И. Недялкова от Министерството на правосъдието.

4. Жалбоподателката е известна журналистка в България. Избрана е за депутат от листата на Социалистическата партия през 2017 г., като е народен представител до 2019 г. През 2019 г. е избрана за член на

РЕШЕНИЕ ЙОНЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Европейския парламент от листата на същата партия. През юни 2024 г. е избрана отново за депутат в ЕП от листата на политическа партия „Движение за права и свободи“.

5. По време на мандата си в Народното събрание, жалбоподателката прави няколко разкрития за корупционни практики и непотизъм, за които се твърди, че включват влиятелни членове на управляващата партия (ГЕРБ). По-конкретно, през 2017 г. тя разкрива нередности във финансирането и изграждането на българо-турската граница на ограда от бодлива тел за предотвратяване на незаконно преминаване и заедно с други опозиционни депутати докладва тези нередности на прокуратурата. През 2018 г. разкрива и сигнализира на прокуратурата относно нередности при възлагането на обществени поръчки в полза на юридически лица на близки на Д.Д., депутат от ГЕРБ.

6. На 31 август 2018 г., трима членове на ГЕРБ, сред които депутатите Д.Д. и Т.Б., подават жалба срещу жалбоподателката до Специализираната прокуратура, занимаваща се с борба с организираната престъпност („Специализираната прокуратура“). В същия ден прокуратурата образува наказателно производство за пране на пари.

7. На 8 ноември 2018 г., главният прокурор иска от Народното събрание да гласува за снемане на депутатския имунитет на жалбоподателката, като самата жалбоподателка веднага заявява, че не възразява срещу образуването на наказателно производство срещу нея.

8. С постановление от 11 януари 2019 г., връчено на жалбоподателката на 22 януари 2019 г., ѝ е повдигнато обвинение за пране на пари. Тя е обвинена, че между 2012 г. и 2014 г., в качеството си на управител на продуцентска компания съзнателно е получила и изразходила средства, незаконно присвоени от лица, управлявали по време на събитията банка, която междувременно фалира.

9. На 23 януари 2019 г. Специализираната прокуратура публикува прессъобщение, което съдържа следните пасаж:

„На 8 ноември 2018 г., в рамките на разследване, започнало на 31 август 2018 г. след сигнал, изпратен до специализираната прокуратура от депутатите, въз основа на доказателства, събрани от прокурора, главният прокурор С. Ц. е поискал от Народното събрание разрешение да образува срещу депутатката Елена Йончева наказателно производство за изпиране на средства, незаконно отклонени от банка КТБ АД.

Елена Йончева даде съгласието си за провеждане на наказателното производство срещу нея. Специализираната прокуратура проведе процесуално следствени действия и събра доказателства, обосноваващи ангажиране на наказателната ѝ отговорност за престъпление по 253, алинея 5 (...) от Наказателния кодекс.

В хода на разследването на Специализираната прокуратура е установено, че едноличен собственик на капитала на „Авторска телевизия“ ЕООД е Елена Йончева. (...)

РЕШЕНИЕ ЙОНЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

На 17.04.2012 г., на основание чл. 113, от Търговския закон, едноличният собственик на капитала на „Авторска телевизия“ ЕООД Елена Йончева е взела решение представляваното от нея търговско дружество да учреди съвместно с офшорна компания „Далий Трейдинг Лимитид (...), юридическо лице с правно организационна форма – ООД и фирмено наименование „Офроуд“ ООД, съгласно действащото българско законодателство.

На 20 април 2012 г., (...) представителите на „Далий Трейдинг Лимитид“ вземат решение да създадат заедно с „Авторска телевизия“ ЕООД юридическо лице с правно организационна форма – ООД и фирмено наименование „Офроуд“ ООД, съгласно действащото българско законодателство.

В решенията на управителните органи на двете търговски дружества е посочен размерът на капитала на новосформираното – 10 000 лева и начинът на разпределение на дружествените дялове – по равно - по 5 000 лева всяко от дружествата. „Далий Трейдинг Лимитид“ се е задължило срещу записаните 50 дружествени дяла от капитала на „Офроуд“ ООД да извърши парична вноски в размер 5 000 лева. Поело е задължение да направи и парична вноски в размер на 310 000 /триста и десет хиляди/ лева, които да бъдат отнесени във фонд „Резервен“. и (...) се е задължило след учредяване на „Офроуд“ ООД в Търговския регистър на РБългария да направи и допълнителна парична вноски в „Офроуд“ ООД в размер на 250 000 евро или тяхната левова равностойност в срок от 1 година.

На 23 април 2012 г., (...) [е приет] дружествен договор (...) и съдружниците (...) избират за управител на новоучреденото дружество „Офроуд“ ООД Елена Йончева. В това си качество, тя е сключила с „КТБ“ АД Рамков договор за платежни услуги за ЮЛ и ЕТ. Определена е като единствено лице, което има право да се разпорежда със сумите по сметките на „Офроуд“ ООД.

На 13 и 22 юни 2012 г. от сметката на офшорно дружество „Далий трейдинг лимитид“ по две сметки на търговското дружество „Офроуд“ са получени парични средства в общ размер 333 000,00 евро (...).

Специализираната прокуратура е събрала доказателства за произхода на преведените средства (...). Установено е, че това са средства, собственост на „КТБ“ АД, които са присвоени от три длъжностни лица от „КТБ“ АД, на които предстои повдигане на обвинение, и прехвърлени, както е видно от извлеченията от различни банкови сметки, на пет дружества - включително „Далий Трейдинг Лимитид“ – действително контролирани от Цв.В., [мажоритарен акционер и председател на надзорния съвет на въпросната банка].

Между 13 юни 2012 г. и 6 ноември 2014 г., Елена Йончева, която единствено е имала право да се разпорежда с банковите сметки на „Офроуд“ ООД, е изтегляла всички преведени по сметките на дружеството парични средства.

Тя е извършила преводи за закупуване на аудио и видеотехника. Всеки месец е изтегляла сума в размер на 12 720 BGN, определена за възнаграждението ѝ.

Събраните доказателства са обосновали извод, че Елена Йончева е знаела за престъпния произход на средствата и че са предмет на длъжностно присвояване.

На 22 януари 2019 г. Специализираната прокуратура привлече като обвиняема Елена Йончева (...) за пране на пари в съучастие с Б.М. (...), в размер на 333 000 евро в периода между 13 юни 2012 г. и 6 ноември 2014 г.

Според обвинението, в инкриминирания период от време Йончева в качеството си на (...) управител на „Офроуд“ ООД, е получила по открити в „КТБ“ АД две

РЕШЕНИЕ ЙОНЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

банкови сметки сумата от 333 000 евро и е спомогнала да бъде преобразувано това имущество в лично, като е знаела, че то е придобито чрез престъпление – длъжностно присвояване, по Наказателния кодекс. Деянието е извършено в изпълнение на решение на организирана престъпна група, като имуществото е в особено големи размери и представлява особено тежък случай. (...)

На 16 януари 2019 г., съучастникът на Елена Йончева, посредникът Б.М., също е привлечен като обвиняем. (...)

Относно твърденията на Елена Йончева, според които тя е работила за ТВ 7, събраните от Специализираната прокуратура доказателства, въпреки че установяват, че тя е продала филмите си на тази телевизия, не ги подкрепят.

Към настоящия момент „Офрууд“ ООД е без управител /г-жа Йончева е поискала освобождаването си/, без имущество и без парични средства по банковите сметки.

Предвид факта, че (...) съдружниците не са назначили нов управител в продължение на повече от три месеца, в съответствие с разпоредбите на Търговския закон прокуратурата е поискала прекратяване на дружеството.“

10. Прессъобщението на Специализираната прокуратура е широко разпространено от електронните и печатните медии. Политическите опоненти на жалбоподателката, включително народният представител Т.Б., са потърсени от медиите и са коментирали прессъобщението и съдържащата се в него информация.

11. През юни 2020 г. няколко електронни медии публикуват запис на телефонен разговор с лице, чийто глас наподобява този на Б.Б., по това време министър председател и лидер на управляващата партия ГЕРБ. Наред с други теми, свързани с актуални политически събития, записаното лице обсъжда започването на наказателно производство срещу няколко политически фигури и привличането им като обвиняеми за корупция и злоупотреба с европейски средства с участието на техни близки роднини. Лицето завършва коментара си със следните думи: „*Но аз ще изгоря всичко... Да не изгори и Елена Йончева*“. По-нататък в разговора се чува следното изречение: „*изведнъж си разследваща журналистка, ама свекър ти не го разследваш*“. Според заключенията на независима техническа експертиза, извършена по инициатива на жалбоподателката и представена на Съда, гласът на записа действително е на Б.Б.

12. Записът е представен на вниманието на Специализираната прокуратура, която възлага изготвянето на експертиза за установяване на съдържанието на записания разговор. С постановление от 17 декември 2020 г. прокурор от Специализираната прокуратура отказва да образува наказателно производство по твърденията за вмешателство на Б.Б. в производството срещу жалбоподателката. Прокурорът намира, че дори да се приеме, че гласът на записа е на Б.Б., извършените следствени действия не позволяват да се заключи, че той е инициирал или повлиял на хода на данъчните проверки или наказателни разследвания срещу

РЕШЕНИЕ ЙОНЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

жалбоподателката или нейни близки. Това решение е потвърдено на 16 март 2021 г. от горестоящия прокурор.

13. След избирането на жалбоподателката в Европейския парламент през 2019 г., Прокуратурата на Р. България иска снемане на имунитета ѝ като европейски депутат. На 15 февруари 2022 г. Европейският парламент отказва да уважи това искане с решение, което гласи:

„Решение на Европейския парламент от 15 февруари 2022 г. относно искане за снемане на имунитета на Елена Йончева (2019/2155(IMM))

Европейският парламент,

– като взе предвид искането за снемане на имунитета на Елена Йончева от 18 октомври 2019 г., изпратено от главния прокурор на Република България с цел започване на наказателно производство срещу г-жа Йончева в Република България за престъпление по Наказателния кодекс и обявено в пленарно заседание на 25 ноември 2019 г.,

– след като изслуша Елена Йончева съгласно член 9, параграф 6 от Правилника за дейността си,

– като взе предвид членове 8 и 9 от Протокол № 7 за привилегиите и имунитетите на Европейския съюз, както и член 6, параграф 2 от Акта за избирането на членове на Европейския парламент чрез всеобщи преки избори от 20 септември 1976 г.,

– като взе предвид решенията на Съда на Европейския съюз от 21 октомври 2008 г., 19 март 2010 г., 6 септември 2011 г., 17 януари 2013 г., 19 декември 2019 г. и 17 септември 2020 г.,

– като взе предвид членове 69 и 70 от Конституцията на Република България и член 138 от Правилника за организацията и дейността на Народното събрание на Република България,

– като взе предвид своята резолюция от 8 октомври 2020 г. относно принципите на правовата държава и основните права в България,

– като взе предвид член 5, параграф 2, член 6, параграф 1 и член 9 от Правилника за дейността си,

– като взе предвид доклада на комисията по правни въпроси (A9-0014/2022),

А. като има предвид, от една страна, че Парламентът не може да се счита за съд, и от друга страна, че съответният член на ЕП не може да се счита в контекста на процедура за снемане на имунитет за „обвиняем“;

В. като има предвид, че главният прокурор на Република България е поискал снемане на имунитета на Елена Йончева във връзка с разследване за престъпление по член 253, алинея 5 във връзка с член 253, алинея 1 от Наказателния кодекс (изпиране на пари);

С. като има предвид, че на 31 август 2018 г. е образувано досъдебно производство по този случай, което е отразено в регистъра на следствения отдел към специализираната прокуратура на основание член 212, алинея 1 от Наказателно-процесуалния кодекс; като има предвид, че е започнато разследване и че с постановление от 11 януари 2019 г. срещу Елена Йончева е повдигнато обвинение за престъпление по член 253, алинея 5 от Наказателния кодекс;

РЕШЕНИЕ ЙОНЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Д. като има предвид, че деянията, за които е повдигнато обвинение, се предполага, че са извършени между 2010 г. и 2018 г. под формата на финансови операции, извършени със средства, за които се твърди, че са присвоени от корпоративна банка; като има предвид, че по това време Елена Йончева е упражнявала професията си на журналист, а след това е била депутат в българското Народно събрание;

Е. като има предвид, че Елена Йончева беше избрана за член на Европейския парламент след изборите от 26 май 2019 г.; като има предвид, че на 30 септември 2019 г. с решение на наблюдаващия прокурор от специализираната прокуратура наказателното производство срещу Елена Йончева беше спряно, докато Европейският парламент не вземе решение относно снемането на имунитета ѝ;

Ф. като има предвид, че главният прокурор на Република България предаде искането за снемане на имунитета на 18 октомври 2019 г.;

Г. като има предвид, че предполагаемото престъпление не се отнася до изразени мнения или гласувания от страна на Елена Йончева при изпълнението на задълженията ѝ в съответствие с член 8 от Протокол № 7 за привилегиите и имунитетите на Европейския съюз;

Н. като има предвид, че член 9 от Протокол № 7 за привилегиите и имунитетите на Европейския съюз гласи, че членовете на Европейския парламент на територията на тяхната собствена държава се ползват от имунитетите, предоставяни на членовете на националните парламенти;

И. като има предвид, че целта на парламентарния имунитет е да защитава Парламента и неговите членове от съдебно преследване във връзка с дейности, които са извършвани при изпълнението на парламентарните задължения и които са неделими от тези задължения;

Ж. като има предвид, че в този случай Елена Йончева твърди, че е била жертва на *fumus persecutionis*, т.е. конкретни елементи, които указват намерение чрез съдебното производство да се навреди на политическата ѝ дейност, включително на дейността ѝ на член на Европейския парламент;

К. като има предвид, че от съдебната практика на Съда на ЕС следва, че Парламентът разполага с „много широко право на преценка относно насоките, които той смята да даде на решение, прието въз основа на постъпило искане за снемане (...) на имунитета, поради политическия характер на такова решение“;

Л. като има предвид, че Елена Йончева е член на комисията LIBE, където редовно се изказва срещу политическите органи в своята страна; като има предвид по-конкретно, че тя беше част от парламентарната делегация, която посети България на 23 и 24 септември 2021 г. като част от наблюдението на положението с принципите на правовата държава в България;

М. като има предвид, че досъдебното производство срещу нея беше образувано едва на 31 август 2018 г., т.е. в момент, когато нейната политическа ангажираност беше добре известна, докато предполагаемото престъпление е започнало през 2010 г., както и че подобно забавяне на действията не е обосновано по убедителен начин;

Н. като има предвид, че съдебното производство беше започнато след сигнал от двама депутати, които са политически опоненти на Елена Йончева;

О. като има предвид, че като разследващ журналист, а след това и като член на националния парламент, Елена Йончева е осъдила липсата на разследване на

РЕШЕНИЕ ЙОНЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

корупцията по високите етажи на властта в своята страна и продължава да я осъжда като член на Европейския парламент;

Р. като има предвид, че през януари 2019 г. Съюзът на българските журналисти публично заяви, че наказателното преследване срещу Елена Йончева е свързано с нейните разследвания и е опит да се атакува свободата на изразяване на мнение на политически опонент;

Q. като има предвид, че на 28 септември 2021 г. Европейският съд по правата на човека допусна подадената от Елена Йончева жалба срещу България във връзка с това наказателно преследване, въз основа на член 6, параграф 2 (презумпция за невинност), член 13 (право на ефективни правни средства за защита) и член 18 (липса на законна цел за ограничаване на правата) от Европейската конвенция за защита на правата на човека;

R. като има предвид, че документите, предоставени на Европейския съд по правата на човека, разкриват, че запис на телефонен разговор относно образуването на наказателно производство срещу Елена Йончева е бил публикуван на 12 юни 2020 г. от няколко български електронни медии, и като има предвид, че в експертен доклад, приложен към делото, се стига до заключението, че един от гласовете е този на българския министър-председател;

S. като има предвид, че непротиворечивият характер и изключителната тежест на тези конкретни елементи поражда сериозно съмнение за евентуално намерение да се навреди на политическата дейност на Елена Йончева, и по-специално на нейната дейност като член на Европейския парламент, като в този случай фактът, че производството е образувано преди избирането ѝ за член на Европейския парламент, не е достатъчен, за да разсее съмнението;

T. като има предвид, че в светлината на гореизложеното изглежда, че в настоящия случай може да се предположи наличието на *fumus persecutionis*;

1. решава да не снесе имунитета на Елена Йончева;

2. възлага на своя председател незабавно да изпрати настоящото решение и доклада на компетентната комисия на българските органи и на Елена Йончева. “

14. Според последната информация, представена от страните, през февруари 2024 г. наказателното производство срещу жалбоподателката все още е висящо и на етап разследване.

15. На 1 май 2023 г. експлозив, поставен близо до селски път, е задействан, докато преминава служебният автомобил на главния прокурор И. Г. Това събитие привлича вниманието на обществеността и медиите и води до наказателно разследване. На 8 май 2023 г. заместник главния прокурор, Б.С., обвинява публично И.Г., че се меси в работата на органите, разследващи експлозията на 1 май 2023 г. Няколко дни по-късно по време на преговорите, водени за съставяне на ново правителство, ръководителите на ГЕРБ открито заявяват намерението си да поискат свалянето на И.Г. от поста му на главен прокурор с мотива, че според тях той уронва престижа на съдебната власт.

16. Впоследствие, личен и професионален конфликт между И.Г. и заместника му е разкрит на обществеността от самите двама магистрати

РЕШЕНИЕ ЙОНЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

в поредица пресконференции и публични изявления: И. Г. публично иска оставката на своя заместник и заявява, че е бил потърсен от хора, действащи от името на лидера на ГЕРБ, които му предлагали пост на посланик в замяна на оставката му като главен прокурор; Б.С., от своя страна, обвинява началника си, че използва различни активи на прокуратурата за лични цели и че се опитва да окаже натиск върху водещи политици, като забавя хода на наказателните разследвания, които се водят по това време. Б. С. добавя, че се страхува за живота си; поставен е под полицейска защита.

17. Междувременно е образувано производство за предсрочно освобождаване от длъжност срещу И.Г. по искане на няколко членове на Висшия съдебен съвет (ВСС). Според информация, публикувана на сайта му (www.vss.justice.bg), на 12 юни 2023 г., ВСС взема решение за предсрочно освобождаване на И.Г. от длъжността му на главен прокурор с мотива, че е направил обидни забележки в медиите относно членове на Парламента, с което уронва престижа на съдебната власт. На 15 юни 2023 г. това решение е потвърдено от Президента на Р. България. На 16 юни 2023 г. ВСС възлага на Б.С. временното изпълнение на длъжността главен прокурор до избирането на нов.

ПРИЛОЖИМА ПРАВНА РАМКА

I. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО

18. Приложимите национални разпоредби относно защитата на правото на презумпция за невиновност са обобщени в решението по *Тони Костадинов срещу България* (№ 37124/10, §§ 44-47, 27 януари 2015 г.).

19. Текстът на член 49 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД) е отразен в решението по *Лолов и др. срещу България* (№ 6123/11, § 31, 21 февруари 2019 г.).

20. Член 2в от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди („Законът за отговорността на държавата“) позволява на лицата, които считат, че българските административни или съдебни органи са извършили нарушение на правото на Европейския съюз по отношение на тях, да предявят иск за обезщетение пред съда, за да получат обезщетение за вредите, които считат, че са претърпели.

21. През юни 2023 г. влиза в сила изменение на Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (ЗОДОВ), с което се въвежда нова точка 8 в първата алинея на член 2 от закона. Новата редакция на въпросната разпоредба гласи следното в частта, която е от значение за настоящото дело:

Член 2 (1). Държавата отговаря за вредите, причинени на граждани от разследващите органи, прокуратурата или съда, при: (...)

РЕШЕНИЕ ЙОНЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

8. установено нарушение, извършено от орган на досъдебното производство чрез разгласяване на материали по разследването в нарушение на презумпцията за невиновност или при публично изявление, в което обвиняем се представя като виновен. “

II. ПРИЛОЖИМО ПРАВО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

22. Член 4 § 3 от Договора за Европейския съюз гласи следното:

По силата на принципа на лоялното сътрудничество, Съюзът и държавите-членки при пълно взаимно зачитане си съдействат при изпълнението на задачите, произтичащи от Договорите.

Държавите-членки вземат всички общи или специални мерки, необходими за гарантиране на изпълнението на задълженията, произтичащи от Договорите или от актовете на институциите на Съюза.

Държавите-членки съдействат на Съюза при изпълнението на неговите задачи и се въздържат от всякакви мерки, които биха могли да застрашат постигането на целите на Съюза. “

23. В член 48, параграф 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз правото на презумпция за невиновност е формулирано по следния начин:

„Всеки обвиняем се счита за невинен до установяване на вината му в съответствие със закона. “

24. Член 4 от Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 г. за укрепване на някои аспекти на презумпцията за невиновност и правото на изслушване в наказателното производство („Директива 2016/343“), която е транспонирана в националното право, гласи следното:

Публично позоваване на вината

„1. Държавите членки вземат необходимите мерки, за да гарантират, че докато вината на заподозрения или обвиняемия не бъде доказана в съответствие със закона, тези лица не се представят като виновни в публични изявления на публичните органи и в съдебни решения, различни от решенията относно въпроса за вината. Това не засяга актовете на обвинението, които имат за цел да докажат вината на заподозрения или обвиняемия, и предварителните решения от процесуално естество, които са взети от съдебните или други компетентни органи и се основават на подозрения или уличаващи доказателства.

2. Държавите членки гарантират възможността за вземане на подходящи мерки при нарушение на посоченото в параграф 1 от настоящия член задължение заподозрените или обвиняемите да не бъдат представяни като виновни, в съответствие с настоящата директива, и по-специално с член 10.

3. Установеното в параграф 1 задължение заподозрените или обвиняемите да не бъдат представяни като виновни не възпрепятства публичните органи да разпространяват публично информация относно наказателното производство, когато това е строго необходимо по съображения, свързани с наказателното разследване, или от обществен интерес. “

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 2 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

25. Жалбоподателката счита, че публикуването от Специализираната прокуратура на прессъобщението на 23 януари 2019 г. (вж. параграф 9 по-горе) е нарушило правото ѝ на презумпция за невиновност, гарантирано от член 6 § 2 от Конвенцията, който гласи следното:

„Всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, се смята за невинно до доказване на вината му в съответствие със закона.“

A. Допустимост

1. Аргументи на страните

26. Правителството твърди неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. В първоначалното си становище то базира това твърдение на два аргумента. От една страна посочва, че жалбоподателката може да се позове на член 49 от ЗЗД (вж. параграф 19 по-горе) и да предяви иск за обезщетение, с който иска да се признае нарушение на правото ѝ на презумпция за невиновност и да получи парично обезщетение за вредите, които смята, че е претърпяла в резултат на това. В подкрепа на това Правителството се позовава на решение, постановено от Апелативния съд - София на 16 ноември 2018 г. (*Решение № 2672 от 16.11.2018 г. на САС по в. гр. д. № 1597/2018 г.*). По въпросното дело апелативният съд като намира, че правото на презумпция за невиновност на лице, срещу което се води наказателно производство, е нарушено в коментари, направени от някои прокурори, отговарящи за производството срещу него, присъжда на жертвата на това нарушение като обезщетение за претърпените вреди сума, равняваща се приблизително на 20 000 евро. Това решение се основава на прекратяването на наказателното производство, което апелативният съд счита за официално доказателство, което му позволява да заключи, че разкритата от прокурорите информация е накарнала презумпцията за невиновност на тогавашното обвиняемо лице.

27. От друга страна Правителството твърди, без обаче да представя съдебна практика в подкрепа на твърдението си, че съгласно член 2в от ЗОДОВ жалбоподателката може да предяви иск за обезщетение за вреди, с който иска да се признае, че държавата не е изпълнила задълженията си по Договорите за Европейския съюз и произтичащото от тях законодателство (вж. параграфи 20-24 по-горе).

28. Освен това в допълнителното си становище от 13 юни 2023 г. Правителството твърди, че новата разпоредба на член 2, параграф 1, точка 8 от ЗОДОВ позволява на жалбоподателката да получи

обезщетение за изявленията по неин адрес, направени от разследващите органи (вж. параграф 21 по-горе).

29. Жалбоподателката отговаря, че в нейния случай средствата за защита, които Правителството посочва, не предлагат разумни изгледи за успех, като се има предвид етапът, на който се намира наказателното производство срещу нея, и липсата на съдебна практика, която да показва ефективността на тези средства за защита във фактически и правни ситуации, сравними с настоящата.

30. Във връзка с новите разпоредби, въведени с член 2, параграф 1, точка 8 от ЗОДОВ, жалбоподателката твърди, че те не са приложими към фактите в случая и следователно не следва да бъдат вземани предвид. В тази връзка тя обяснява, че законодателят не е придал на тези разпоредби обратно действие и че предвиденото в тях средство за защита не е било налично към момента на подаване на жалбата ѝ.

2. Преценката на Съда

31. Общите принципи относно изчерпването на вътрешноправните средства за защита са обобщени от Голямата камера в решението ѝ по делото *Vučković et autres c. Serbie* ((предварително възражение) [GC], № 17153/11 и 29 други, §§ 69-77 на 25 март 2014 г.). По-конкретно Правителството, което се позовава на неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, трябва да убеди Съда, че предложеното от него средство за защита е било ефективно и налично както на теория, така и на практика към момента на разглеждане на делото (*ibidem*, § 77).

32. Що се отнася до първото основание, изтъкнато от Правителството (вж. параграф 26 по-горе), Съдът припомня най-напред, че в решението си по делото *Lolov et autres* (посочено по-горе, § 48), е отбелязал, че член 49 от ЗЗД е разпоредба, която урежда по общ начин гражданската отговорност на възложителите за действията на техните служители и че съгласно българското законодателство вътрешноправното средство за защита, специално предназначено за ангажиране на деликтната отговорност на държавата, е иск, основан на съответните разпоредби на ЗОДОВ. Без да изключва поначало, че ЗЗД би могъл да послужи като правно основание за развитието на националната съдебна практика, позволяваща ангажиране на отговорността на държавата в подобни случаи (*ibidem*), Съдът все пак счита, че фактът, че жалбоподателите не предявяват иск на основание член 49 от ЗЗД не може, при липсата на национална съдебна практика, доказваща ефективността на такова средство за защита във връзка с презумпцията за невиновност, да обоснове възражението за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, повдигнато от Правителството (*ibidem*, §§ 50 и 51). В скорошното си решение по *Чоков срещу България* ((реш.), № 73896/16, §§ 33-39, 10 септември 2024 г.),

Съдът преразглежда тази констатация в светлината на съдебната практика, представена от Правителството и приема, че иск по член 49 от ЗЗД може да представлява ефективно вътрешноправно средство за защита в ситуация, в която изказванията, накърняващи презумпцията за невиновност, са направени от висш служител на Министерството на вътрешните работи. Въпреки това Съдът счита, че настоящият случай се различава от делото *Чоков*, цитирано по-горе, доколкото жалбоподателката се оплаква от прессъобщение, публикувано от прокуратурата (вж. параграф 9 по-горе), а не от изказвания на служител на Министерството на вътрешните работи. Следователно Съдът трябва да определи дали в светлината на представените от Правителството доказателства същото средство за защита може да се счита за ефективно при конкретните обстоятелства в случая. Съдът обаче счита, че решението на Апелативен съд - София, на което Правителството се позовава в настоящия случай (вж. параграф 26 по-горе), не може да докаже ефективността на такова средство за защита в случая на жалбоподателката, като се имат предвид съществените разлики между фактите по двата случая. Съдът отбелязва, че в цитирания от Правителството случай, предхождащото прекратяване на наказателното производство е било решаващо за присъждането на обезщетение в рамките на иска, предявен по член 49 от ЗЗД, докато в настоящия случай наказателното производство, водено срещу жалбоподателката, все още е висящо на етап разследване (вж. параграф 14 по-горе).

33. Относно втория аргумент, представен от Правителството (вж. параграф 27 по-горе), Съдът отбелязва, че дори да се предположи, че компенсаторно средство за защита по член 2в от ЗОДОВ е теоретично налично, Правителството не представя никакви доказателства, които да могат да установят неговата ефективност на практика във фактически и правни ситуации, сравними с тези в случая.

34. Относно представената от Правителството възможност за предявяване на иск за обезщетение по новата разпоредба на член 2, алинея 1, точка 8 от ЗОДОВ, Съдът отбелязва, че изменението, въвеждащо тази нова хипотеза на отговорност на държавата, е в сила от юни 2023 г. (вж. параграф 21 по-горе), докато жалбоподателката подава жалбата си на 10 юли 2019 г. Тоест според постоянната практика на Съда, ефективността и наличието на вътрешноправните средства за защита се оценяват, с някои изключения, към датата, на която жалбата е подадена в Съда (*Baumann c. France*, № 33592/96, § 47, ЕСПЧ 2001-V (извлечения)). Съдът счита, че няма повод да се отклони от това правило в настоящия случай, тъй като изглежда, че законодателното изменение не предвижда изрично, че тази нова възможност за обезщетение се прилага в случаите, когато, както в настоящия случай, фактите, довели до твърдените нарушения на член 6 § 2, са възникнали преди влизането му в сила. Поради това счита, че понастоящем не разполага с достатъчно

РЕШЕНИЕ ЙОНЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

доказателства, за да заключи, че новото средство за защита, въведено с член 2, алинея 1, точка 8 от ЗОДОВ, е ефективно (вж. *mutatis mutandis*, *Тони Костадинов срещу България*, № 37124/10, § 70, 27 януари 2015 г.).

35. Следователно възражението на Правителството за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита се отхвърля.

36. Като констатира, че жалбата по член 6 § 2 не е явно необоснована или недопустима на други основания съгласно член 35 от Конвенцията, Съдът я обявява за допустима.

В. По същество

1. Становищата на страните

37. Жалбоподателката твърди, че прессъобщението, публикувано на 23 януари 2019 г., е нарушило презумпцията ѝ за невиновност, с която тя се ползва в наказателното производство срещу нея. По-конкретно се оплаква от използвания в прессъобщението език, който според нея е категоричен и може да наруши баланса между правото ѝ да бъде смятана за невинна и задължението на властите да информират обществеността за текущо наказателно производство.

38. Правителството оспорва аргументите на жалбоподателката и твърди, че единствената цел на въпросното съобщение е да информира широката общественост за хода на наказателно разследване, което може да предизвика широк интерес. Правителството счита, че използването в прессъобщението на някои изрази, които биха могли да подразнят жалбоподателката, не може да доведе до заключението, че публикацията е надхвърлила чисто информационната си функция.

2. Преценката на Съда

39. Съдът припомня, че презумпцията за невиновност, залегнала в член 6 § 2, е един от елементите на справедливия наказателен процес, изискван от член 6 § 1. Тя не е спазена, ако официално изявление или решение относно обвиняемо лице отразява усещането, че то е виновно, въпреки че вината му все още не е установена по съдебен ред. Достатъчно е, дори и при липса на официално заключение, излагането на мотиви, които предполагат, че съдията или държавният служител считат съответното лице за виновно, а преждевременното изразяване на такова мнение от самия съд безспорно нарушава презумпцията за невиновност (вж. между другото *Deweert c. Belgique*, 27 февруари 1980 г., § 56, серия A № 35, *Minelli c. Suisse*, 25 март 1983 г., §§ 27, 30 и 37, серия A № 62, *Allenet de Ribemont c. France*, 10 февруари 1995 г., серия A № 308, §§ 35-36, *Daktaras c. Lituanie*, № 42095/98, §§ 41-44, CEDH 2000-X и *Matijašević c. Serbie*, № 23037/04, § 45, CEDH 2006-X).

40. Освен това трябва да се прави разлика между решения или изявления, които отразяват мнение, че съответното лице е виновно и такива, които само описват „състояние на подозрение“. Първите нарушават презумпцията за невиновност, докато вторите се считат за приемливи в различни ситуации, разгледани от Съда (вж. по-конкретно *Lutz c. Allemagne*, 25 август 1987 г., § 62, серия А № 123 и *Leutscher c. Pays-Bas*, 26 март 1996 г., § 31, *Сборник постановления и решения* 1996-II).

41. Освен това свободата на словото, гарантирана от член 10 от Конвенцията, включва свободата да се получава и съобщава информация. Следователно член 6 § 2 не може да попречи на властите да информират обществеността за текущи наказателни разследвания. От друга страна, Конвенцията изисква от тях да правят това с цялата дискретност и резервираност, необходима за зачитането на презумпцията за невиновност (*Allenet de Ribemont*, цитиран по-горе, § 38).

42. В настоящия случай в прессъобщението, публикувано от Специализираната прокуратура на 23 януари 2019 г. (вж. параграф 9 по-горе), се посочват редица етапи от наказателното производство срещу жалбоподателката, като например образуването на наказателното производство, искането за снемане на депутатския имунитет на жалбоподателката и привличането ѝ като обвиняема, като се излагат, по-конкретно, правната квалификация и фактическите елементи, които обосновават повдигането на обвинението.

43. Съдът обаче счита, че в това прессъобщение прокуратурата не се ограничава само до съобщаване на информация. По-конкретно предвид твърде неясния начин, по който са описани предварителните констатации по наказателното разследване относно незаконния произход на средствата, които преминават през банковите сметки на продуцентското дружество, управлявано от жалбоподателката, избора на някои термини като „съучастник“, „престъпен произход на средствата“, „организирана престъпна група“, както и заключенията, в които категорично се посочва, че жалбоподателката е знаела, че въпросните пари са с незаконен произход, Съдът счита, че прессъобщението, преди делото да бъде доведено до знанието на съда, е внушило идеята, че жалбоподателската съзнателно е участвала в мащабна операция по пране на пари.

44. Съдът отбелязва също така, че прессъобщението е широко разпространено от електронните и печатните медии (вж. параграф 10 по-горе) - обстоятелство, което предвид репутацията на жалбоподателката като журналист и политик (вж. параграфи 4 и 5 по-горе), засилва неблагоприятните последици от нарушаването на правото ѝ на презумпция за невиновност.

45. Тези елементи са достатъчни, за да заключи Съдът, че в настоящия случай е налице нарушение на член 6 § 2 от Конвенцията

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

46. Жалбоподателката се оплаква, че не е разполагала с вътрешноправно средство за защита, за да поправи твърдяното нарушение на правото ѝ на презумпция за невинност. Тя се позовава на член 13 от Конвенцията, който гласи:

„Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в (...) Конвенцията, са нарушени, има право на ефикасни правни средства за тяхната защита пред съответните национални власти, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.“

A. Допустимост

47. Като намира, че това оплакване не е явно необосновано или недопустимо на други основания, посочени в чл. 35 от Конвенцията, Съдът го обявява за допустимо.

B. По същество

48. Страните по същество повтарят аргументите, изложени от тях относно допустимостта на жалбата по член 6 § 2 от Конвенцията (вж. параграфи 26-30 по-горе).

49. След като разгледа всички материали, с които разполага, Съдът счита, че те разкриват и нарушение на член 13 от Конвенцията във връзка с член 6 § 2, като има предвид заключенията, до които достига по възраженията, повдигнати от Правителството по член 6 § 2 (параграфи 32-35 по-горе) и констатациите си в *Lolov et autres* (цитиран по-горе §§ 80-82) и *Баневци срещу България* (№ 25658/19, §§ 184-186, 12 октомври 2021 г.), които са от сравним характер.

50. Съответно е налице нарушение на член 13 във връзка с член 6 § 2 от Конвенцията.

III. ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 18 ОТ КОНВЕНЦИЯТА, ВЪВ ВРЪЗКА С ЧЛЕН 6 § 2 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

51. Жалбоподателката твърди, че истинската цел на действията на наказателните органи в конкретния случай и по-специално зад публикуването на прессъобщението от 23 януари 2019 г., е да я накажат за дейността ѝ като журналист и опозиционен парламентарист, като увредят авторитета и професионалната ѝ репутация. Тя твърди, че това е нарушение на член 18 от Конвенцията, който гласи, че по отношение на правата и свободите, признати в Конвенцията:

РЕШЕНИЕ ЙОНЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

„Ограниченията, , допустими в съответствие с (...) Конвенцията по отношение упражняването на определени права и свободи, не могат да се прилагат с цел, различна от тази, за чието осъществяване са предвидени.“

52. Съдът припомня още в началото, че самият факт, че ограничението на дадена свобода или право, защитени от Конвенцията, не изпълнява всички условия на клаузата, която го позволява, не поражда непременно нарушение на член 18. Отделното разглеждане на оплакване по тази разпоредба е оправдано само ако твърдението, че наложеното ограничение е с цел, несвързана с Конвенцията, се окаже основен аспект в делото (*Merabishvili c. Géorgie* [GC], № 72508/13, § 291, 28 ноември 2017 г. и *Navalnyy c. Russie* [GC], № 29580/12 и 4 други, § 164, 15 ноември 2018 г.).

53. Съдът подчертава, че по-горе констатира, че е налице нарушение на член 6 § 2 от Конвенцията и нарушение на член 13 във връзка с член 6 § 2 съответно поради публикуването на прессъобщението от 23 януари 2019 г. (вж. параграфи 42-45 по-горе) и липсата на вътрешноправни средства за защита в тази връзка (вж. параграфи 48-50 по-горе).

54. Следва да се отбележи също така, че при разглеждането на жалбата по член 6 § 2 от Конвенцията Съдът вече е взел предвид факта, че жалбоподателката е журналист и политик (вж. параграф 44 по-горе).

55. С оглед на тези обстоятелства, както и предвид становищата на страните и заключенията на Съда по член 6 § 2 от Конвенцията (параграфи 37-45 по-горе), Съдът счита, че няма основание да се произнася отделно по оплакването по член 18 в конкретния случай (вж. *Ilgar Mammadov c. Azerbaïdjan* (№ 2), № 919/15, § 262, 16 ноември 2017 г.).

IV. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

56. Член 41 от Конвенцията гласи:

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.“

А. Вреди

57. Жалбоподателката претендира 25 000 евро (EUR) за неимуществени вреди.

58. Правителството счита тези претенции за необосновани и прекомерни.

59. Съдът счита за разумно да присъди на жалбоподателката сумата от 4 700 евро за неимуществени вреди, плюс всички данъци, които могат да бъдат начислени.

В. Разходи и разноски

60. Жалбоподателката претендира 2 831,40 евро (EUR) за разходи и разноски, които твърди, че е понесла за депозиране пред белгийските съдебни власти на наказателна жалба с конституиране на граждански ищец срещу бившия министър председател на Р. България Б.Б., както и 4 200 EUR за жалбата пред Съда, от които 336,07 EUR да се внесат директно по сметката на адвокатско дружество „Екимджиев и партньори“.

61. Правителството възразява на тези твърдения, като ги счита за необосновани и прекомерни.

62. Съгласно практиката на Съда присъждането на разходи и разноски на жалбоподател предполага последните да са действително и необходимо направени и са в разумен размер. В настоящия случай, като има предвид документите, с които разполага, и горепосочените критерии, Съдът счита за уместно да отхвърли иска за разходи и разноски, които жалбоподателката твърди, че е направила пред белгийските съдилища, тъй като въпросното производство няма връзка с предмета на настоящото дело. От друга страна за производството, водено пред него, счита за разумно да присъди на жалбоподателката 3 000 EUR, от които 336,07 EUR да бъдат платени директно по сметката на адвокатско дружество „Екимджиев и партньори“, в съответствие с желанието на жалбоподателката.

ПО ТЕЗИ ПРИЧИНИ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* за допустими оплакванията по член 6 § 2 и член 13 от Конвенцията;
2. *Приема*, че е налице нарушение на член 6 § 2 от Конвенцията;
3. *Приема*, че е налице нарушение на член 13 във връзка с 6 § 2 от Конвенцията;
4. *Приема*, че не е необходимо да се разглеждат допустимостта и основателността на оплакването по член 18 от Конвенцията във връзка с член 6 § 2 от Конвенцията;
5. *Приема*
 - а) че държавата-ответник следва да заплати на жалбоподателката в срок от три месеца от датата, на която това решение стане окончателно съгласно чл. 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, които да бъдат конвертирани във валутата на държавата-ответник по курса, приложим към датата на изплащането:

РЕШЕНИЕ ЙОНЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

- i. 4 700 EUR (четири хиляди и седемстотин евро), плюс всякакви данъци, които биха могли да се начислят, по отношение на неимуществени вреди;
 - ii. 3 000 EUR (три хиляди евро) плюс всякакви данъци, които може да начислят на жалбоподателката, по отношение на разходи и разноси, от които 336,07 EUR (триста тридесет и шест евро и седем евро цента) да се изплатят директно по сметката на адвокатско дружество „Екимджиев и партньори“;
 - b) че от изтичането на гореспоменатия срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер, равен на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка за периода на забава, към която се добавят три процентни пункта;
6. *Отхвърля* останалата част от иска на жалбоподателката за справедливо обезщетение.

Изготвено на френски език и оповестено писмено на 07 януари 2025 г. в съответствие с правило 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Милан Блашко
секретар

Йоанис Ктистакис
председател